

GAZİANTEP'İN BAZI YÖRELERİNDE TESPİT EDİLEN DOĞUM VE BEBEKLE İLGİLİ HALK HEKİMLİĞİ VERİLERİNİN MODERN TIP YÖNTEMLERİYLE BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülşen BALIKÇI*

GİRİŞ

Tüm canlıların; var oluşlarının birincil nedeni kendileri gibi bir canlı dünyaya getirerek türünün devamını sağlamaktır. Doğanın bir parçası olan ve doğayla baş etme çabası içinde olan insan, çevresindeki tüm olaylarla birlikte, hamilelik ve doğumla sonuçlanan, bu mucize olayı da çeşitli tabiat olaylarına bağlamış ve doğa üstü güçlerle açıklamaya çalışmıştır. İnsanın açıklamakta aciz kaldığı olayları; doğa olaylarına bağlama eğilimi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan büyüsel işlemler, zamanla dinsel motiflerle de bezenmiştir. Bundan dolayıdır ki; tarihte ilk hekimler büyücülerdir. Büyüsel ve dinsel evrelerden geçen ilk insan yaşadığı tecrübelerle hangi bitkileri ve objeleri kullanıp kullanamayacağını öğrenerek ampirik dönemi başlatmıştır.

Dini inançların ve büyüünün önem kazandığı toplumlarda hastalık; insan bedenine yabancı unsurların girmesi ve onların yaptıkları kötülüklerin sonucu olarak açıklanırdı. Bunlardan korunmak için düşünülen çareler, halk hekimliğinin temelini oluşturmuştur. Ancak evrensel bir olgu olan doğum ve doğum etrafında oluşan geçmişe dayalı dinsel ve büyüsel uygulamaların bir kısmı, değişen ekonomik ve kültürel yapıyla birlikte biçimsel olarak değişse de içeriğini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Kültürel ortam; kendi türünü sürdürme çabası içinde olan insanın doğum ve doğumdan kaynaklı sorunlarına ve gereksinimlerine yanıt verecek kendine özgü, kendi halk hekimlerini yaratmıştır. Bu hekimlerin yaptığı uygulama ve tedavi yön

temlerinin bir kısmının günümüz tıp bilimine kaynaklık ettiği de bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda; 1997 Gaziantep merkez ilçe ve köylerinde doğum etrafında yoğunlaşan halk hekimliği uygulamalarının alanda tespiti yapılmış, uygulamalar ola bildiği ölçüde modern tıp verileriyle beraber değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Doğum yaptırana ilgili söylenceler:

Yörede doğum ve doğumla ilgili halk hekimliği tedavilerini genellikle kadınlar yapmakta, bu kadınlar halk arasında; “ebe” , “aralık ebesi”, “ara ebe” , , “nine”, kraliçe anlamına gelen “ece”, “eci”, “ebe anne”, “ebe nine” olarak bilinmektedir. Bu kişiler, kendinden önceki halk hekimlerinin deneyimlerinin mirasçıları ve uygulayıcılarıdır. Tedaviyi; kendi evinde, hastanın evinde veya hastaneleri hatırlatan halk hastanelerinde ayakta veya bir müddet yatırarak yapmaktadırlar.

* Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı

Hastalarını; bitkisel, hayvansal ve madensel objelerle hazırladıkları “em”ler , “dinsel ve büyüsel yöntemler”, “parpilama yöntemi” ile tedavi etmektedirler.

Halk hekimleri emeklerinin karşılığında para talep etmemekte; bunu “Allah rızası için”, “hayır için” yaptıklarını belirtmektedirler. Hizmeti alan kimse ise yük altında kalmamak için ebeye; para veya günlük yaşamda kullanılacak çeşitli hediyeler vermekte, buna “ebenin elinin hizmeti” denmektedir.

Konuyla ilgili araştırma alanında tespit edilen anlatılar aşağıda yer almaktadır.

“Doğum yaptıran kadına ebe denmektedir. **Çocuklar büyüdü mü ona ebemiz der.** Doğum yaptıran kadına ebe hakkı olarak para verilmektedir. **Evveli para yoktu ebe hakkı olarak bir kalıp sabun, bir sümelek iplik, bir elbiselik verilirdi.** Ebeye: ebe hakkı verilmediğinde günah olacağına hak geçeceğine inanılmaktadır. ” (İsrahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Doğum yaptıran kadına **ebe, nine, eci, ece gibi adlar** verilmektedir.” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Doğum yaptıran kadına karşılığında sabun mutlaka verilmektedir. Elbiselik verilmektedir.” Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

“Doğum yaptıran kadına **ebe anne, ebe nine** denmektedir. doğum yaptıran kadına karşılığında para verilmektedir. **Hiç almam elimin ayağımın hayrına gitsin.allah elimi ayağımı bana niye vermiş. Doğuma girmeden evvel ebe elini yıkadığı sabunu doğumdan sonra alır evine götürür. Almazsa öbür dünyada elinin kanı ile dolaşacağına inanılmaktadır.**”(Gaziantep, merkez)

“Köy ebesine **ara ebe** denmektedir.Ebe doğuma girerken elinin yıkadığı sabunu **elinin ücreti** olarak alır.” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

Çocuğu olmayan kadınla ilgili söylenceler:

Yörede kadının iki-üç yıl çocuğu olmadığı zaman derde düşülerek, çare aranmaya başlanmaktadır. Çocuğu olmayan kadına; **kör ocak, kuqlamaz katır, kısır, katır, beygir, uğursuz, erkek sümeni, döşü yok, göğsü yok, kuru kök, dölsüz, kuzulamyo, erkeğe; tohumuz, hadım** denmekte, genellikle kadına yönelik tedavi yöntemlerine başvurulmaktadır. Tıp literatüründe kısırlığa “infertilite” denmekte, hiç korunmadan bir yıl içerisinde hamile kalmayan kadını kısır olarak tanımlamakta, kadın ve erkek kısırlık açısından birlikte değerlendirilmektedir.

Halk hekimleri, kısırlığın fizyolojik nedenlerini; yumurtalarda ve rahimde olan iltihaba, soğuk alma, rahim ağzının kapalı olması, çok kilo alarak rahmin yağ bağlaması, rahminde kan olması (rahimdeki miyom ve urun halk hekimliğindeki tanımlaması), kadının rahminin ters olması şeklinde sıralamaktadırlar. Bu açıklamalar tıp literatüründe belirtilen yumurtlama bozuklukları, tüplerin hasarlı veya tıkalı olması, rahim ağzına ait problemler, rahimdeki sorunlar vb kısırlık nedenleriyle örtüşmektedir.

Hamile kalmak için yapılan uygulamalar:

Yörede geçmişte ekonomik ve kültürel nedenlerle erken yaşta ve çok sayıda çocuk sahibi olduğu için beklenen sürede hamile kalmayan kadın halk hekimliği yöntemleriyle tedaviye itilmektedir. Bu uygulamaların pek çoğu da dinsel-büyüsel içerikli olmaktadır.

Dinsel büyüsel uygulamalar.

“Çocuğu olmayan kadın hocaya götürülür. Ziyarete götürülür. **Ziyarete kadına yemek yapar yedirirler. Çocuk olduğu zaman götürü türbede bi kan döker yemek yapar pişirirsin.** Kurbanın kemikleri duvarın dibine atılır. Hoca ip bağlar kadının boynuna takar. Bu uygulamaya **bel bağlama denmektedir.** Hoca muska yapıp bel bağlamaktadır. Bele ve boynuna bağlarlar. Bağlarken yedi düğüm atarlar. Bağlarken dua ederler. Kadın doğum yapana kadar o bağ kadında durur. Sadece yıkanırken çıkarılır. Yıkanırken o bağ kadının üzerinde kalırsa etkisinin geçeceğine inanılmaktadır.” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Çocuğu olmayan kadınlar yedi Muhammet adlı evden para toplar o parayla çocuğa elbise alır, çocuk doğunca o elbiseyiydirir.” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Kadının beli düşünce, düşük yapacağına inanılmaktadır. Konuyla ilgili olarak tespit edilen anlatılar şöyledir. **Köyde yok ama Antep’de gezen bir kadın var o bel çeker. Bel düşüyor belin ağrıyor, düşük yapıyor. Düşük yapınca o gezen kadın ; kadının ayaklarından tutarak sallandırıyor. Bi de kadının elinden tutar onu ileri geri iteler. O zaman bel yerine oturu kadına ve çocuğa bir şey olmaz.**” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Çocuğu olmayan kadınlar hocaya gitmektedirler. **Hoca kadına muska yapar. O muska çocuk doğana kadar kadının boynunda durur**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Çocuğu olmayan kadına muska yazdırırlar. Ziyarete götürürler. Tabesi var derler. **Kadın korkmuş da onun için çocuğu olmuyorsa o zaman tabesi var derler. Rüyasında korkar bunun tabesi var çocuk tutmuyor deler. O zaman o kadını dedeye götürürler. Dedeye kağıt yazdırır boğazına korlar.**” (Oğuzeli ilçesi. Zambır köyü)

“Çocuğu olmayan kadın tekke ve türbeye götürülür. Orada kadın delikli taştan geçirilir. **Dermanlı Dede’de sallangaç kurulur. Orda bir nar ağacı var ona çocuğu olan, olmayan herkes, çaput bağlar. Türbeyi üç kere dört kere dolanarak geri gelirler. Üç kere de delikli taştan geçilir. Her köyden gelirler oraya.**” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Çocuk olması için dedeye gidilmekteydi. **Eskiden burada dede vardı çocuğu olmayan kadınlar ona gider, dede üzerinde ne varsa gömlek, mintan onu yırtar kadının beline bağlardı. Çocuk olursa olurdu**” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Çocuğu olmayan va da çocuğu yaşamayan kadınlar hocaya götürülmektedir. **Benim çocuğum durmazdı, beş tane çocuğum öldü küçük küçük beş çocuğum öldü. Hoca muska yazdı bana hala taşıyım ben bunu.. Beş tane çocuğum öldü iki yaşında, üç yaşında, bir yaşında. Hocalar bunu eski yazıdan çıkarırlar. Birazını suya atarlardı içirirlerdi, birazını da böyle muska yapar döşümüze koydururlardı. Ben bu muskayı ölene kadar taşıyacağım. O muska beni çok korudu. Beni gece rüyamda çok korkuturlardı, kelle yediğim zaman ciğer yediğim zaman hani böyle bir şeyler yediğim zaman çok korkuturlardı. Çocuklarımda durmazdı. *Tabe* derlerdi. Ona *tabesi var* bu gelinin diye bizi hocalara götürürdü kaynanalarımız. Orda Kuran’ı okurlar onun içinden sureler bulur, böyle kağıt yazarlardı bize. Bizde inanır alır böyle döşümüze**

takardık. Bu çocuk olduğu zaman çıkarılır ama ben çıkarmam. Beni korkutuyorlar gece aynı çocuğum var gibi korkuturlar onun için ben bunu hiç çıkarmam elli senedir taşırım. Çocuğu olmayan kadınlar tekke ve türbeye götürülmektedir. Kilis'te bir şih vardı. Çocuğu olmayan kadınlar o Şih'a gider Şih Kuran'dan sureler okuyarak ve üfleyerek kadını baştan aşağı efsunlar. **Karanlıkken duvarın dibine oturdum. Şih alnımın çatına sağ elini koydu. Ben kelle yemiştım çok korkutmuşlardı beni. O zaman dağ kalktı sandım başımdan.** Eğer türbeye giderken kadın bir şey adamışsa dileği, olduğu zaman gider o şih aşkına o adak orada yerine getirilmektedir.”(Gaziantep merkez)

“Çocuğu olmayan kadınlar Şiha giderler. Şih kağıt yazar, kadın onu boynuna asar ve ya kadın onu suya atar üç uma o suyla yıkanır. Bir de o kağıt yakılır kadın kağıdın dumanına durur. **Ben o kağıdı suya atıp onun suyuyla yıkandım**” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

Dinsel-büyüsel uygulamayla ilgili tespit edilen bir örnek anlatı da şöyledir:

“Ocazade olur, kadın ona itikat eder, türbeye ziyarete gider. Ocazade kadının beline kırk düğüm atarak yeşil ipele üç kere çeker, bağlar. Yani özünü, itikatını bağlar kadının. Kadın da kalbini bozmaz, ocazade de. O zaman Allah da kadının yüzünü kara çıkarmaz, ona çocuk verir. (Bu tespit Alevi köyü olan Kavaklar Köyü'nde -İslahiye ilçesi yapılmıştır.)

Bitki ve çeşitli madensel ve hayvansal objeler kullanılarak yapılan tedavi yöntemleri:

“Yumurtanın sarısı kavru olarak, yıkanmamış yünün içerisine konarak kadının rahmine yerleştirilir. O kadının rahminde bir gün kalır. **Dağdan pancar toplanır. Kaynatılır. Kadını yakmayacak sıcaklıkta olunca kadın onun üzerine oturur. Hava almayacak biçimde üzerine oturur. Ona da çocuk olur.** Kadın sütün buğusuna oturur. **Sütü ısıtırlar. Bi de onun içine maydanoz doğrarlar o çok iyi olur.**” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Çocuğu olmayan kadın için çeşitli bitkiler kullanılarak ilaç yapılmaktadır. **Derme deşim otlar var, yarpızmış. İspatanmış. Panzeyimiş ondan sonra ana baba otu derler köy usulü. Bizim buralarda olur derelerden topşarız bunların hepsi birden kaynatılır ana baba otu, yarpız, ispatan, enli otu bunlar hep birden kaynatılır. Kadın bunların buğuna oturur. O zaman eğer suç kadındaysa çocuk olur. Suç kadında değilse ne kadar bekler se beklesin kadının çocuğu olmaz.** Konuyla ilgili olarak alanda tespit edilen başka bir anlatı şöyledir. **Bizim buralarda bir taş var yazılarda olur, kadın o taşında buğuna oturur. O kadının içerisimde ne mührüh varsa onu döker. Mührüh hastalık yumurtalıklarda mikrop olur o taş onu döker o zaman kadındaysa suç bir aya kalmaz kadına çocuk olur.**” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Çocuk olsun diye; kerpiç ısıtılır, üzerine su dökülür kadın onun buğusuna oturur. **Bu kadın hava almış, soğuk almış, adet gördüğü sıralarda üşütmüş derler. Burada ekmek falan yaparken, bizim burada tandırlarımız var. Ufak bir kerpici getirir o ateşin içine koyar, üzerine su serperler, kadınlar onun buğuna otururlar.** Eski saman buğusuna otururlar. Saman kaynatılır onun buğusuna otururlar. Çocuk olması için yörede yetişen çeşitli bitkilerden ilaç yapılarak kullanılmaktadır. **Şebellah kökü parça parça edilerek ezilir. Karıştırılarak iyice karıldıktan sonra kaynatılarak kadın onun buğusuna oturur.** Çeşitli bitkilerden çıkı yapılarak rahme konur. **Benim görümcem vardı, o yapardı bunu onda gördüm. Biz kara üzüm deriz. o üzüm, biraz da şu davar yünü var ya, koyunların yünü,** bir de mazi deriz biz. Onları karıştırır çıkı eder kadınlara verirdi, kadınlar onu rahme götürürdü. O kendi düşene kadar orada kalırdı. O kadının içinde iltihap falan olursa onu akıtır. Onu temizler. Kadının çocuğu olsun diye karnına küp vurulmaktadır. küp

vururdular, şöyle taş gibi bir şeydir küp. Burada bip Kösene Dede vardı: kadının karnını çekeceğim derken kadının bağırsağını çekmiş kadın ondan öldü” (Oğuzeli ilçesi. Büyük Karacaören köyü)

“Çocuğu olmayan kadın iple ağaca bağlanır. Kadının ayaklarından ip bağlanarak, kellesi aşağı gelecek biçimde ağaca bağlanır. Ondan sonra kirli yün, mum ve bal karıştırılarak kadına derman yapılır. Kirli yün ile bal ve mum karıştırılarak bükülür ve kadının rahmine konur. O rahimde kalır kendi kendine düşer.” (Oğuzeli ilçesi. Zambır köyü)

“Çocuk olsun diye saman kaynatılır kadın onun buğusuna oturur. Saman buğusu rahimdeki iltihabı sökmektedir. Kadının kasığında iltihap olursa kerpici kaynatılır kasıklarına vururlar. Kerpici ocağa gömerler iyice ısıtır, kırarak parçalarlar, bir çaputun içine koyarak kadının kasıklarına koyarlar. Kadının sancısı olur karnında iltihap olursa bunu yaparlar çok faydası olur bunu” (Oğuzeli ilçesi. Zambır köyü)

“Kırk çeşit ot kaynatılmakta, içine kuyruk atılarak kadın onun içine oturmaktadır. Bu iltihaplı kadının iltihabını açmaktadır. Çocuk olsun diye; kara üzüm zeytin yağı ile dövülerek çıkı edilerek rahme konmaktaydı. Koyunların yününü çıkı eder kadının rahmine korlar. Kiremit ısıtılmakta, üzerine tavuk pisliği koanrak kadın dayana bileceği sıcaklıkta onun buharına durmakta, üzerine de bir battaniye örtülmekte, kadın terletilmektedir. Çocuk olsun diye kadın kaynatılan samanın üzerine oturmaktadır. Sütle maydanaz kaynatılmakta, onun buğusuna oturulmaktadır O zaman rahim açılır çocuk olur derler. Sütle maydanos kaynatılır, içine un karıştırılarak kadın onu rahmine doğru korlar. Ona bulamaç derler, katı olur o. Onu bir beze korlar. Üstten rahme bağlarlar. Soğuklamış da iltihap olmuşsa eğer içinin iltihabını, pisliğini akıtmaktadır. Çocuk olsun diye bahar geldiği zaman açan çiçekler toplanarak kaynatılmakta, kadın onun buğusuna oturmaktaydı” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Çocuk olması için bitkilerden çeşitli ilaçlar yapılmaktadır. Buna kocakarı ilaçları denmektedir. Oldu bitti yapıyor kocakarı ilaçları. Burada bir kükçü hanı var. Çocuğu olmayanlar için ilaçlar oradan alınır. Bunlar fıstık sakızı, çekem, emlik, dövülmüş kara biber sarı çiçek, kırk bir nergizin sarı çiçeği, yedi tane menekşe çiçeği, bunların hepsi birbirine karıştırılır. Eritilen sarı yağın içine konarak yağla pişirilir. Pişirilen karışımın içine tavşan beyni de konarak, tülbentten geçirilir. Çıkı edilerek ucuna ip bağlanır ve rahme konur. Yukarı kaçmasın diye çıkını ucuna bağlanan iple kontrol edilir. Yağlı olduğu için kendi kendine düşer. O orda ne kadar çok durursa o kadar iyi olur. İki üç gün ya da bir haftaya kadar durabilir. Bu uygulama yapıldığında kapalı olan rahmin açılacağına iltihabın söküleceğine ve bu yolla kadının hamile kalacağına inanılmaktadır. Tavşan beyni aynı kelleden beyin çıkarır gibi çıkarılmakta. Çiğ olarak diğer karışımların içine konmaktadır. Yağlı olan tavşan beyni kadının içerisini yumuşatır. Bu yapıldığı zaman çocuğa kalan çok olurdu. Kadının rahminde iltihap varsa süt buğusunun çok iyi geldiğine inanılmaktadır. Hamile kalmak için kadın aynı zamanda çeşitli otlarında buğusuna oturmaktadır. Dağlardan gelincik papatya vb otlar toplanır, bunlar temizlenerek yıkanır, ateşe konarak kaynatılır kadın dayanabildiği sıcaklıkta olunca kaynatılan karışımın buharına oturur. Orada bir süre oturduktan sonra kadın yatırılarak iyice terletilir. Kadın soğuk almış, onun için çocuğu olmadığı düşünülüyorsa bu terle dışarı atacağı düşünülmektedir. Gençlikte soğuk alır insan bilemez kendine bakamaz. Bizim hayatlarımız bahçeli evler içinde, kapalı değildi evlerimiz. Bahçede çamaşır, bulaşık yıkardık, o zaman iltihap kapıyor içerini soğuk alıyor. Bu sefer de çocuk olmuyor. E bu sefer de neden çocuk olmuyor diye bu ilaçları yaparız. Bunun dışında

çocuğu olmayan kadınlar sıcak su buğusuna oturmakta veya ılıcalara gitmektedirler. Çocuğu olmayan kadınların beli çekilmekte, bellerine **mejleke** vurulmaktadır.” (Gaziantep merkez)

“Soğan pişirilir zeytinyağına batırılarak kadının rahmine konur. **Bu uygulama bir hafta devam eder. Her hafta pişirir pişirir her gün taze olarak koyarlar.** Kadın soğan kabuğu ve kızılıcığın buğusuna oturmaktaydı. ” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

“Çocuğu olmayan kadınlar ayaklarından tutularak sallanmaktadır.**Beni salladılar burada bir Fati teyze vardı sizlere ömür geçindi(öldü). Evlendikten sonra üç sene olmadı çocuğum olmadı. Anam götürdü beni, küçük bir dam vardı ayaklarımdan iple beni direğe bağladılar. Kafam şu kadar yerden yukarda şöyle şöyle bir terlik aldılar, pabuç terlik deriz hani biz. Şuralarıma şu kalçalarına üç dört tane işte vurdular. İşte artık doğruldu bunun bir şeyi kalmadı dediler. Gerçekten de çocuğum oldu**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Kadının rahmi eğriyse düzleşsin diye,tavana ip bağlanarak ayaklarından tavana ip bağlanmaktadır, tavana asılı oarak kadın beş dakika kalmaktadır. ” (Nizip ilçesi, Köseler köyü, Gaziantep merkez)

“Çocuk olsun diye kadın ayaklarından asılmaktadır. **Bu uygulama günümüzde halen devam etmektedir.**” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

“Bahar aylarında kırlarda yetişen, çeşitli otlar **ak , sarı, göğ, yeşil** otlar **pürpürüm, cacık, kömeç, şebellah** otunun çiçek ve kökleri dut yaprağı toplanarak bir kazanın içerisinde iyice kaynatılır. Kadının üstü kapatılarak dar bir kaba alınan bu karışımın buğusuna oturulur. Buğu kadının rahmine iyice işler. Bu uygulamadan sonra kadın iki üç gün sıcak tutularak yatırılır. Sonraki günlerde de soğuk almamasına dikkat edilmektedir.”(Kadıoğlu,1993: 25)

“Kadına yapılan emlerden birine de bulut adı verilmektedir. Bulut yöre halkı tarafından şöyle anlatılmaktadır. Bu bulut denizin üstünde olurmuş. Ha hangi denize oraya su içmeye inermiş. Bunun da avcısı varmış. Su içmeye indiği zaman avcı onu vururmuş. O bulut parça parça olurmuş. O bulutu getirip Antep’de Kürkçü Han’ında satarlar. Bunu daha çok şehirli ebeler alırlar. Kimyonla karıştırıp kadın onu rahmine koyar. Yörede yapılan başka bir em ise rahimde olan iltihabın sökülmesine yönelik uygulamadır. Yumurta sarısı, şeker ve çekilmiş kuyruk yağı karıştırılarak bir pamuğa sarılarak çerez büyüklüğünde hazırlar. Kadın bunun ucunu zeytinyağına batırdıktan sonra adet döneminin üçüncü günü rahmine koya. İltihap akana kadar bu işlemi tekrarlar. Bu dönemde kadın soğuk almamaya dikkat etmektedir. **Topuz** adı verilen bu em kadının karnında ve kasıklarında olan sancılara da iyi gelmektedir. ” (Kadıoğlu,1993: 25)

“Yumurta pişirilir, bir tülbent parçasına sarılarak rahim ağzına gece yatarken yerleştirilir. Sırtüstü ayaklar kaldırılarak yatırılır. Bu tedavi iltihabı akıtır. Mazı belirli aralıklarla çentilir, bu çentiklere ip sıkı sıkıya sarılarak, zeytinyağına batırılmış pamuğa sarılarak rahim ağzına yerleştirilir. Bu işlemden sonra hareket edilmeden yatırılır. Bu kadının rahminde bir hafta kalır.bu ilaç kadının rahmindeyken cinsel birleşme gerçekleştirilir. Daha sonra ipin ucundan çekilerek çıkarılır. Kadın sülüklü göle götürülür. Sülüklerin rahim içerisindeki pi kanı emeceklerine böylece kadının iyileşeceğine inanılmaktadır.. et kütükte dövülür. Kütük kazınarak bu kazıntı karabiberle karıştırılarak tülbende sarılır ve rahme yerleştirilir.bu bir süre sonra kendiliğinden dışarı düşer. ” (ÖZÇÖREKÇİ GÖL, 2002: 40)-41)

“Kadın aralık ebelerine götürülür. Aralık ebeleri bel çeker, bel bölgesine bardak veya hava vurur, rahim çevrilir.” (ÖZÇÖREKÇİ GÖL, 2002: 41)

Enfeksiyon ve tıkalı olan kanalların açılmasına yönelik halk uygulamaları genellikle adetten hemen sonra yapılmakta; tedavide halk hekimliğinin çeşitli yöntemleri bir arada kullanılmaktadır.(dinsel-büyüsel, bitkisel)

- Tedavide kullanılan objelerin kaynatılarak buğusuna, pişirilerek lapasına veya hiçbir şey yapmadan doğrudan üzerine oturulmakta, ilaç yapılarak çıkı şeklinde (fitilin karşılığı) rahime koyulmakta veya ağızdan alınmaktadır.

Yörede yapılan araştırmaya göre halk arasında olumlu sonuç alındığı düşünülen uygulamaların süreklilik kazanarak günümüze ulaştığı görülmekte, bu tedavi yöntemleri sırasında hayatını kaybeden ya da iç organları zarar gören hastaların da olduğu belirtilmektedir.

Uzmanlarca kısırlık nedenlerinden birinin de stres olması bakımından dinsel-büyüsel tedavi yöntemlerinin hiçbir sakıncası olmadığı gibi, hastayı psikolojik olarak rahatlatıcı işlevi açısından bu uygulamaların tıbbi tedaviyi destekleyici olabileceği de belirtilmektedir.

Ayrıca uzmanlar, herhangi bir objenin buğusuna oturmanın hiçbir fayda sağlamayacağını öne sürerken, ağızdan alınan ve doğrudan rahme salınan emlerin enfeksiyona neden olma ve üreme organlarına zarar verme gibi riskler taşıdığına dikkat çekmekte, kullanılan materyallerin farmakolojik açıdan incelenmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Hamileliğin anlaşılması:

Çocuğa kalan kadının, tatlı ya da ekşi şeyler yemek istemesi “aş erme” olarak tanımlanmakta, aş ermeye yörede; **aş yerik, aş yeriği, aş yeriyo, nevrani**, çocuğa kalmış kadına ise; **ağırcahlı, ikicanlı, koynunda çocuğu var, koynu dolu, karnı dolu, kuzulayıcı, guzlacı, gebe, hamile, yüklü, uşaklı, çocuklu**, tıp literatüründe ise; “hamile” veya “gebe” denmektedir. Tıp literatüründe adet görme; “mestrasyon” ise halk dilinde **ana halı** olarak tanımlanmaktadır. Tıp bilimi; çocuk bekleyen kadının **hamile, gebe** olarak tanımlamak

Konuyla ilgili halk anlatıları şöyledir:

“**Baktın günün geçti ondan anlardın. İşte kimi et istiyo, kimi ekşi istiyon ondan bilirler hamile kaldıklarını.** Hamile kalındığı zaman canın bir şey istemesine **nevrani** denmektedir.”(Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Hamile kadına **hamile, koynu dolu, iki canlı** denmektedir” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Geçmişte kadın hamile kaldığını karnında çocuk oynadığı zaman anlardı. **Hamile kalınca bazısının ağzı tatsız olur, boynu bükülür, yemek yemez. Biz ona aş veriyo deriz. İşte bi o zaman blirsin. Bazısı hiç anlamaz.**” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Hamile kadına **iki canlı kuzulayıcı, hamile, yüklü, gebe** denmektedir. Kadın hamile kaldığını ağzının tadı bozulduğunda anlamaktadır. **Hiçbir şey yiyemezsin, ağzının içi kokar,**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Adetten kesildiği zaman kadın hamile kaldığını anlamaktadır. **Ağzın tatsız olur, kusarsın gönlün şunu bunu ister**” (Oğuzeli ilçesi, Zanbır köyü)

“**Ayımız geçti hamile kaldığımızı anlarız**” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Hamile kadına kuzulacı, karnı dolu denmektedir. **kuzulacı çocuğu var derler**. Kadınlar beş on gün günleri geçtiği zaman hamile kaldıklarını anlamaktadırlar. **Falancanın çocuğu var ağzı tatsızmış derlerdi**. Geçmişte kadının hamile olduğunu, beş altı aylık olana kadar kocasından başka bilen olmazdı. **Kadının kocası askerde ya da köy dışında olursa ancak o zaman evin halkına hamile olduğunu söyler ki yanlış bir şey düşünülmesin**” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Hamile kadına **hamile, yüklü, çocuğa kalmış** denmektedir. kadının günü geçtiği zaman hamile kaldığı anlaşılmakta, kadın gününün geçtiğini bir yakınına mutlaka söylerdi. **Kocası askerde ya da gurbette olursa bunu kaynanası veya bir yakınına mutlaka duyurması gerekirdi**” (Gaziantep, merkez)

“Hamile olan kadının midesinin bulanacağına inanılmaktadır. **Kimi istifra eder, kimi sıra yer ne kadar yiyecek de koysan önüne şıraya bakar gözü ondan anlarız.**” (Gaziantep, merkez)

“Hamile kadına **karnı dolu , kuzulacı** denmektedir. **bakardık ki bu ay ayımız kuru çıktı kirlenmedik o zaman giderdik köyde yaşlı kadınlar var onlar bakardı çocuğumuzun olup olmadığına. Karnımız biraz çıkana kadar aie içerisinde kimse bilmezdi.**” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

Konuyla ilgili olarak alanda tespit edilen bir kaynak kişi anlatısı şöyledir.

“**Altı aylık olana kadar kimseye bir şey demedim. Çocuk koynumda oynadı. Görümceme dedim ki;- bu gün bi yük götürdük aman dedim benim koynumda bir şey kımlıdadı yorulduğumdan dedim. Görümcem – çocuğun var dedi. Geldi kaynanama – gelinin çocuğu var anne dedi. Kocama da demedim bende bilmedim aslında hamile olduğumu. Köy ebesi doğurttu çocuk ayağından doğdu**” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

Halk arasında; “Baktım günüm geçti, ayım geçti, ayımız kuru çıktı, kirlenmedik, ağzımız tatsızlaştı, boynumuz büküldü, midemiz bulandı, bazen de karnımız çıkınca anlarız” şeklinde anlatılan ilk hamilelik belirtileri tıp literatüründeki “adetten kesilme , sabah bulantıları, yiyeceklere aşırı istek duyma” gibi verilerle örtüşmektedir.

İstenmeyen hamileliklerin sonlandırılması:

Geçmişte korunma yöntemleri bilinmediği için kadınlar hamile kaldığı zaman; genellikle doğurma yoluna gider, eğer doğurmak istemiyorsa geleneksel yöntemlere başvurarak çocuklarını düşürmeye çalışırlardı.

Konuyla ilgili alanda tespit edilen anlatılar aşağıda yer almaktadır;

“İstenmeyen hamileliklerin sonlandırılması için; kına ve kazan karası içilmekte.” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Çocuğunu düşürmek isteyen kadın belini ezdirir.” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Çocuk düşürmeye **çocuk kesildi** denmektedir. Çocuk düşürmek için kara boya yenmektedir. **Avrada demişler ki. – kara boya ye de çocuğun kesilsin. Ksdının çocuğu çok olurmuş kara boya yemiş kadın yerinde öldü.** Çocuk düşün diye ağır kaldırılır, yüksekten atlanır. **Çocuk düşün diye kadına ağır çuval yüklerler. Kadını damdan hoplatırlar.** Çok düşük yapan kadına tabesi var denmektedir. **tabe dediğimiz şu al dedim ya, kadın rüyasında görmüş, kadın korkarmış, çocuğu sıkarmış. Çocuk zay olurmuş. İstmeden düşük yapan kadının hocaya götürüldü. Hoca yazardı geçti derlerdi.**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Çocuk düşürmek için kadın tavuk pisliğinin buğusuna oturur. Çocuk düşün diye kadın ağır kaldırır. Duvardan atlar. **Çocuk düşürmek için kına ve gaz içilir.** Tavuk teleği ile rahim karıştırılmaktadır. **Çok düşük yapan kadına burada kan tutmuyor denmektedir.** Çok düşük yapan kadına tabesi var derler. **Benim kızın üç, dört tane çocuk zay etti. Hepsinde rüyasında kaynanasını görmüş. Uyanır uyanmaz sabah başı kirlenir o çocuk kaybolur. işte tabe bu korku rüyasında birini görecek.**” (Oğuzeli ilçesi. Zambır köyü)

“Çocuk düşürmek için tavuğun tüyü ile rahim karıştırılmaktadır. **Çok çocuk öldü ondan.** İstenmeyen hamileliklerin sonlandırılması için ağır yük çuvalları kadınların üzerine konmaktaydı. Rahme fitil salınmakta, sabun kesilerek ucu sivriltilmekte rahme salınmaktaydı. **Ondan ölenler oldu bir daha yapmadılar herkes ayıldı. Doktora gidiyorlar**” (Nizip ilçesi, Köşeler köyü)

“Çocuk düşürmek için arpa kaynatılmakta, kadın onun buğusuna oturmaktadır. Kibrit çöpü ve gusul emi kullanılmakta, gazyağı ve kına içilmekteydi. Sabun konmaktadır. Kadın çocuk düşürmek için üzüm taylorlarının altına girmektedir” (Gaziantep merkez)

“Sedef kaynatılarak içilir” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

Yöre halkı çocuk düşürmek için benzer uygulamalara başvurmaktadır. Ancak o kuvvete bağlı ne yaparsak yapalım kiminin düşer , kiminin düşmez şeklinde açıklama yapmaktadırlar.

Hamileliği sonlandırmak için yukarıda yapılan halk hekimliği uygulamalarının tümünü kadın hayatının tehdit eden bir davranış olduğunun belirten uzmanlar; modern tıpta, istenmeyen hamileliklerin kurtajla sonlandırıldığını belirtmekte, ancak doğal sürece müdahale olması bakımından bunun sakıncalı olduğunu da belirtmektedirler. En sağlıklı olanın çocuk istemeyenlerin tıp biliminin öngördüğü yöntemlere baş vurarak korunmak olduğu belirtilmektedir.

Aş ererken ve hamileyken dikkat edilecek hususlar:

Yörede kadının hamileliği sırasında yediği içtiği her şeyin; kısaca yaşam biçiminin doğacak çocuğun fiziksel yapısını, kişiliğini, geleceğini etkileyeceğine inanılmakta, konuyla ilgili olarak halk arasında dinsel-büyüsel uygulamalara başvurulduğu görülmektedir. Hamileyken beslenemeyen kadına yörede; **gidasız kalır, emzikten düşer** denmektedir.

Konuyla ilgili olarak tespit edilen örnek anlatılar şöyledir;

“ Hamile kadın ağır kaldırmaz. **İşte fazla dağa mağa gitmez. Mesela oduna kadınlar gidiyor ya burada kadınlar oduna gitmez. Fıstık toplanacağı zaman kadına fıstık toplatmazlar.** Kadın nevraniyken canı ne yerse her şeyi yer. Çok düşük yapan kadına kelle

çiğer yedirmezler. **Kelleyi hocalar derdi yemeyin diye.** Aş erirken kadın et met yerse süt içerse kuvvetli bir şeyler yerse çocuğun güzel olacağına inanılmaktadır. **Aş ererken çirkin insanlara bakmayın onlara benzer denmektedir. Mesela çocuk karnındayken tam tekme attığı zaman kime bakarsan çocuk ona benzer denmektedir.** Hamile kadın tekkeye ve türbeye gitmez. Giderse doğacak çocuğun sakat olacağına inanılmaktadır” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Eskiden derelerde çamaşır yıkardık yağmurda üstümüzden kar yağırdı. Üstümüzden giyecek esvap bulamazdık çok kara gün görüldük. Dağın başındasın emme kazanç yok . zildir, zildir gelirdik gene biz böyle bir şey bilmezdik. Kadın hamile kaldığı zaman çocuk güzel olsun diye güzel insanlara bakmaktadır. hamile kadın çiğeri eller elini bir yerine sürerse. Çocuğun aynı yerinde ben çıkacağına inanılmaktadır. ” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Kadın hamileyken gıdalı şeyler yer. **Çocuk zayıf doğarsa derler ki aş yererken bir şey yemedin mi?** Kadın hamileyken ve aş erirken ne canı isterse onu yemesi gerektiğine inanılmaktadır. **Canın bir şey yemek ister yemezsen ve aynı anda elini vücudunu bir yerine sürersen çocuk orasında simsiyah lekeyle doğar. Annem rahmetli derdi; üzüm, dut üzümü var ya , dut üzümü derdi canım istedi, yiyemedim. Ben hele bunu sınıyorum dedi. Şimdi benim Heyriye bacımın burasında üç tane dut üzümü yapışık burasında . böyle”** (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Hamileyken ve aş erirken kadının canı ne isterse onu yemesi gerekir yemezse hasta olacağına inanılır. **Hamileyken kadın elma yer ki çocuğun yanakları kırmızı olsun.** Hamile kadınlar biber yemezler yerlerse çocuğun aksi olacağına inanılmaktadır. Aş erirken ve hamileyken çocuk güzel olsun diye kadın hep güzel insanlara bakmaktadır. **bizim Mihriban’ın emmisinin avradı hamileydi. Bizim Zekiye’nin oğlunun gözleri güzeldi. Benim çocuğumun gözleri de güzel olsun diye çocuğun ağzındaki şekeri aldı yedi.”** (Oğuzeli ilçesi. Zanbır köyü)

“Kadın hamileyken canı ne isterse onu yemesi gerekir. Yemezse çocuğun eksik olacağına inanılmaktadır. **Kadın tabeliyse yani içinde korku varsa hamileyken çiğer, kelle yedirmezler. Balık ve keçi eti yedirmezler.”** (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Kadın hamileyken istediğini yemezse zayıf düşeceği belirtilmektedir. **Kadın gıdasız kalır. Emzikten düşer. Gıdasız kalıp zayıf düşmeye emzikten düşme denmektedir.** (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“hamile kadınlar yılanı bakmazlar, bakarlarsa çocuğun yılan gibi olacağına inanılmaktadır. **Yılan gibi dilini çıkarır derler.** Hamileyken balık yiyen kadının çocuğunun gözlerinin güzel olacağına inanılmaktadır. Kadın hamileyken dut yer elini bir yerine sürerse çocuğun aynı yerinde ben olacağına inanılmaktadır. Hamile kadın çirkin bir adama bakarsa çocuğunun da çirkin olacağına inanılmaktadır. **Güzele bak ki çocuğun güzel olsun derler.** Kadın hamileyken haram bir şey yerse çocuğun özürlü doğacağına ayaklarlarından geleceğine inanılmaktadır. **Çocuk devre gelir, piç(ahlaksız olur, vurur, kırara, durmaz vb.) olur derler. ”** (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Aş yerirken çocuğun gözleri güzel olsun diye bademli şeker yenmektedir. **Bademli şeker yerse gözleri iri olur. Ayva yerse yanakları gamzeli olur.buna getirdik yedirdik oğlanda da gamze var kızda da gamze var.** Hamile kadına – bacım çocuğunun eksik bir yeri

olmasın gördüğünü canının istediğini söyle derler. Kadın hamileyken istediğini yiyemezse çocuğun bir yerinin eksik olacağına inanılmaktadır. Aş erirken ya da hamileyken kadın hayvana bakarsa çocuğun tüylü olacağına inanılmaktadır. **O zaman öyle derlerdi ama şimdi neler görüyoruz televizyonlardan.** Kadın hamileyken ya da aş erirken balık yerse çocuğun yarasının çabuk iyileşeceğine inanılmaktadır. **Büyüklerimiz derdi ki balık yiyin de çocuğunuzun yarası çabuk iyileşsin.** Kadın hamilelik döneminde çocuğun burnu çok akar sümüklü olur diye kelle eti yemez.” Gaziantep, merkez)

“Doğacak çocuğun yarası iyileşsin diye hamile kadına balık yedirilir. Bal yedirilir. Çocuğun gözleri güzel olsun diye hamile kadın badem yemektir, çocuğun gözleri olsun diye kadına yeşillik yedirilir. Çocuk kel olmasın diye çocuğa yumurta yedirmezler” (ÖZÇÖREKÇİ GÖL, N.Zeynep, 2002: 44- 45)

Gebelik sırasındaki beslenme biçiminin çocuğun gelişimini etkileyeceği geleneksel tıpta da, modern tıp biliminde de örtüşen davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıp literatürü, anne iyi ve doğru beslenmezse ölü doğum, erken doğum, düşük ağırlıklı doğum, bedensel ve zihinsel özürlü doğumlar gibi tehlikelerle karşılaşılacağını belirtmektedir. Bu halkın; **kadın nevraniyken canı ne isterse onu yemesi gerekir, yemezse çocuğu sakat olur. Kadın gıdahlı şeyler; et yer, süt içerse, çocuğu güzel olur,** söylemiyle örtüşmektedir.

Cinsiyet belirleme:

Yeni bir bebek beklendiği zaman, çocuğun cinsiyeti sadece anne babanın değil çevresinde bulunan herkesin merak konusudur. Yakın zamana kadar (ultrasonla belirlenmeden önce) doğumdan önce bebeğin cinsiyeti bilinemezdi. Annenin fiziksel görüntüsüne, davranışlarına, aş erme biçimine, çocuğun anne karnında oynama zamanına ve şekline , sancının geliş biçimine bakarak tahminlerde bulunulurdu.

Yörede cinsiyet ile ilgili olarak yapılan yorumlara kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal değerlerin yansıdığı görülmektedir.

“Kadın sinirli olursa bu kız doğuracak derler. **Eskiden kadın çok bağırsa aman bu bi tane kız getirecek. Bak yüzümüze çarpıyo. Sinirli görünürse yüzü asık olursa bak bu kız doğuracak derler. Yüzü güleç olursa bu bi oğlan getirecek derler.** Kadının karnı uzun önde olursa bu oğlan doğuracak derler. Kalçalı olursa kız doğuracak derler.kadının yüzü lekelenirse. Lekelenmezse oğlan derler. Kadının memesinin başı çok kara olursa kadın kız doğuracak derler. Kırmızı olursa kadın erkek doğuracak derler.” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“**Oğlan çocuğu ana karnında balık gibi olur bir yerden bir yere kaydığını. Kız çocuğunun yılan gibi olduğuna annesinin karnına çöktüğüne inanılmaktadır.oğlan karnı doğum ayı gelinceye kadar büyür, kız karnı doğum ayı gelince küçülür. Oğlan karnı kadının böğürlerinden büyür yaslanbaç olur.kız çocuğu olunca böyle göbeğinin başına toplanır. Kadın bız doğuracaksa kalçaları enine vurur, bedenine vurur.** Kız doğuacağı zaman sancının bacadan geleceğine, oğlan doğacağı zaman sancının belden geleceğine inanılmaktadır. Kadın hamileyken yüzü güleç olursa oğlan doğuracak, yüzü azgın sinirli olursa kadın kız doğuracak derler.” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Kadının karnından kız ya da oğlan doğuracağı belli olmaktadır. **Annem rahmetli derdi ki kızın karnı şöyle yüksek durur. Oğlanın karnı inik durur. Ayına girdi mi kız çöker ama**

oğlan yukarıda durur. Kadının kalçaları büyükse kız, küçükse oğlan doğuracak denmektedir. kadının yüzü çillenirse kız, çil dökmezse oğlan doğuracak denmektedir.” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Kadın ekşi yerse kız, şirin yerse erkek doğuracak derler. **Oğlan doğuracağı zaman kadının canı kelle istermiş, kız doğuracağı zaman tatlı istermiş.** Oğlan doğuracak kadının karnı midesinde olur. Kadın kız doğuracaksa karnı yassı olur. **Oğlanda derler ki; kadının yüreğinin başında böörleri boşalmış.** Kız ve oğlan çocuğunun karında oynaması da farklıdır. **Oğlan oldu mu sol böğründe bir kere kıvrandır, böyle bu yüze geçer. Kızda sabahtan akşama kadar ayıp olmasın, bu kalçanda dik dik atar. Oğlan gezer.** Kadın ne doğuracağını yüzünün görüntüsünden de belli etmektedir. **Kız doğuracak kadının yüzü ciğitli olur ekşi olur, çok dövüşür, sesi çok, - yüzü pis olmuş, yüzünü beş kat nasıl sallıyor derler. Oğlan doğuracak kadının sesi ağır olur. Yüzü güleç olur.** Kadının doğum sancısından kız ya da erkek doğuracağı tahmin edilmektedir. **Oğlanın sancısı belden serin serin gelir. Kızın sancısı da kalçadan gelir içine dağılır.** Doğum sırasında çocuğun geliş yönüyle ilgili olarak da tahmin yapılmaktadır. **Kız yüz üstü gelir, oğlan arka üstü gelir.** kadın doğum yaptığı zaman eşin boğumlarına bakılarak bundan sonra ki çocuğunun cinsiyeti hakkında da yorum yapılmaktaydı. **Eşin boğumları ak olursa kadın bundan sonra ki doğumu kız, eşin boğumları gök olursa kadının bundan sonraki doğumu oğlan olacak denir.**”(Oğuzeli, Zambır köyü)

“Erkek çocuğunun, onuncu aydan on gün veya onbeş gün alacağına, ,kız çocuğunun dokuz aydan beş gün, üç gün eksik doğacağına inanılmaktadır.” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Oğlan çocuğu sağda, kız çocuk solda oynamaktadır. Kadının karnı yassı olursa kızı, göbekli olursa oğlu olacak denmektedir. **Yaşlı kadınlar şu kadının oğlu olacak, şu kadının kızı olacak derlerdi bilirlerdi.** Kadının kalçaları büyükse kız, küçükse oğlan doğuracak denmektedir. oğlan doğuracak kadının yüzü zayıflamaktadır. **Şöyle lekeli çapur çapur olur.** Kız doğuracak kadının yüzünün parlak olacağına inanılmaktadır. Kadının kaşları dökülürse oğlan doğuracak denmektedir. kadın sinirli davranırsa kız doğuracak denmektedir. **kız doğuracak üreyen it gibi derler.** Oğlan doğuracak kadının sancısı kasıklarından gelir karnına vurur. Oğlan doğuracak kadının sancısı belden gelmektedir. Oğlan sancısının seyrek, kız sancısının sık geleceğine inanılmaktadır. **Bu kursağına çöker derler ki – bu kız sık sık geliyor.**”(Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Kadın doğum yaptığı zaman bir sonraki çocuğun cinsiyetini öğrenmek için n eşin boğumlarına bakılmaktaydı. **Eşin boğumları arpa gibi olmaktadır. Eğer bunlar mavi ise kadının sonraki çocuğu kız, beyaz ise kadının sonra ki çocuğu oğlan olacak denmektedir. bir de çocuğun burnunun üzerinde yeşil ya da mavi bir leke var sa bubu arkası oğlan olacak denir.**”(Nizip ilçesi, Köseler köyü)

“Kadın oğlan doğuracaksa tatlıyı çok yiyeceğine, kız doğuracaksa şıra yiyeceğine inanılmaktadır. **Oğlan doğuracak kadının eli bol olur. Kız doğuracak kadının eli siki olur.** Kadının doğuracağı çocuğun cinsiyetini kimsenin bilmeyeceğine inanılmaktadır. **Allah bilir onu. İndirip kaldıran melayike bile bilmez.** Oğlanın karında daha yaygın, kızın daha toplu durduğuna inanılmaktadır. Kadın kız doğuracaksa doğuma yakın günlerde göğsü süt dolar. Oğlan doğuracak kadının göğüsleri doğuma yakın günlerde basılır. **Oğlan doğuracak kadının memeleri şöyle boşalır.** Kadının sancısı ağır olursa kız doğurur. **Şöyle parçalar yırtar seni.** Oğlanla kız çocuğunun oynamasının da farklı olduğuna inanılmaktadır. **Oğlan şöyle karnında bir yere tünür, kız da şöyle bir şey çakılmış gibi seni kıcının üstüne**

oturtmaz. Oğlanın sancısı belden vurur. Kasıklara dayanmaz. Oğlan sancısı seyrek gelir. kızın sancısı çok acı gelir. Doğumdan sonra bakarlar eşin boğumları mavi mavi arpa gibiyse ve çoksa sonra doğan çocuğun oğlan, eşin boğumları yoksa sonra doğacak çocuğun kız olacağına inanılmaktadır. **kızda eşin boğumları böyle mercimek gibi olur.**” Gaziantep, merkez)

“ **Kızın sancısı yakar, oğlanın sancısı yıkar**” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

“ Hamile kadının dudağı yukarı çekilirse oğlan, alt dudağı dönerse oğlan doğurur.”(ÖZÇÖREKÇİ GÖL, N. Zeynep, 2002:43)

“ Hamile kadının doğum sancıları geldiğinde ay yarım şeklindeyse kız, dolunay şeklindeyse oğlan doğurur.”(KADIOĞLU Nihal, 1993: 29)

Bilimsel olarak çocuğun niçin ve neyin etkisiyle kız veya erkek olduğu sorusuna hala yanıt bulunamamıştır. Günümüzde üçüncü aydan itibaren öğrenilen cinsiyetin; doğum heyecanını azaltması ve doğumu zorlaştırması üzerine bilim çevrelerinde tartışmalar devam etmektedir.

Doğum sırası:

Doğum sancısının başlaması ve “nişan”ın görünmesiyle doğum olayı başlamaktadır. Tüm gebelik boyunca sümüksü bir tıkaçla kapalı olan ve bebeği dış etkenlere karşı koruyan rahim ağzı, doğum eyleminin başlamasından hemen sonra açılmakta ve bu tıkaç kanlı bir akıntı şeklinde vücut dışına atılmaktadır. Yörede bu olay; “nişanın görülmesi”, “baş suyu”nun gelmesi olarak ifade edilmektedir. Bu belirtilerden sonra aralık ebesi, rahim ağzının açılıp açılmadığını, kadını alttan muayene ederek anlamaktadır. Tıp verilerine göre doğumun gerçekleşmesi için gerekli olan 10 cm’lik rahim açıklığı, aralık ebeleri tarafından da, 10 cm’ ye eş el işaretiyle (baş parmak ve işaret parmağı açılarak) gösterilmektedir.

Yörede; kadının doğum yapması için hazırlanan yere “çukur” denmektedir. Gebe çukurda çok kalmasın, bir an önce doğursun diye, üflemesi için eline şişe verilmektedir. Uzmanlar bu şişenin kadının doğum ıkmamasını kolaylaştıracağını; ancak bu noktada ıkmama zamanını iyi belirlenmesinin çok önem taşıdığını belirtilmektedirler. Aralık ebeleri, gebenin oturarak daha çabuk ve kolay doğum yapacağını belirtirken; uzmanlar, doğum için gerekli olan rahim açıklığının ağrı ile sağlanacağını, oturarak yapılan doğumun rahim yırtılmalarına neden olabileceği gerekçesiyle zararlı olduğunu vurgulamışlardır. Rahim açılıp çocuğun başının görünmesine halk dilinde, **çocuk baş veriyor** denmekte; tıp dilinde ise, **çocuk baş vuruyor** denmektedir.

Konuyla ilgili olarak alanda tespit edilen anlatı şöyledir:

“Doğumdan önce gelen suya; **baş suyu** denmektedir. **onu ebeler makasla keser. Kafanın önünde böyle su gelir. ondan sonra çocuğun kafası görünür.** Doğum sırasında odada iki kişi bulunmakta, biri kadını önünde oturur, diğeri de kadının arkasında oturmaktadır. **Doğuma bir ebe ebenin yanında da üç kadın girer. Asıl ebe arkada durur. Ön ebesi ayrıdır. Ön ebe yan tarafına bu dizlerine yardımcı olur. Bir ön ebe , bir de arka ebe olur. Kadının yanlarında da birer yardımcı olur.** Yardımcılar doğumdan sonra kadın ve bebek için yapılacak olan şeyleri hazırlar. **Önce su sabun hazırlanır, daha sonra kadının çocuğun yatağı hazırlanır.** Doğum yaptırma şekli kadının vücuduna göre ayarlanmaktadır. **Kadın zayıfsa tahtanın üzerine yatırılarak doğum yaptırılmaktaydı. Azcık güçlüyse**

kadın oturarak doğum yapar. Kadın dizlerinin üzerine oturur. Yardımcı dediğimiz iki kadın kadının iki yanında durur. Ön ebe önde durur. Çocuğun kafası gelince kadın silkinir kalkar. O zaman önde duran ebe, kadının kollarında tutarak kadını sıkır. Kadını koyvermez. Arkadan da ebe doğurtur. Yanda duranlarda yardım eder. Arka ebe arkadan çocuğu almakta. Önde duran ebe de sıçramasın diye kadını tutmaktadır. Arkada duran ebe çocuğu alır. Çocuk yere düşürülmez. Ele alınır. Bir bezin üzerine konarak, göbeği kesilir. Doğum sırasında hamile kadın doğum odasına sokulmamaktadır. Birbirlerine ağırlığı çöker, korkar, bağırır, çağırır diye.” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

Doğum olayı halk hekimliğinde de, tıp literatüründe de rahim ağzının tam 10 cm açılmasıyla, bebeğin tamamen çıkması, plasenta ve eklerinin bütünü ile atılması ile tamamlanan bir olay olarak tanımlanmaktadır.

Bebeğin göbeği:

Bebek dış dünyaya uyum sağlayabilmek için, anne karnında geçirdiği dokuz ay boyunca oksijen, besin, hormon vb. gibi maddeleri göbek kordonu aracılığıyla almaktadır. Doğumun gerçekleşmesiyle birlikte doğum anına kadar göbek kordonuna giden kan akışı çocuğun ilk nefesiyle birlikte akciğerlere yönelmekte, göbeğin kesilmesiyle beraber çocuğun artık anneden bağımsız yaşayacağı dönem başlamaktadır.

Yöredeki aralık ebeleri, çocuğun göbeğini çocuk ağlamadan kesmemekte, göbek üç parmak aşağıdan, üç parmak yukarıdan ölçülerek ortadan bağlanmakta kesilmektedir. Uzmanlara göre göbek, 2,5 cm çocuğun göbeğine yakın yerden kesilir. Kesmeden önce göbek kanı bebeğe doğru sağılır ki, göbek şişip kanama yapmasın şeklindeki aralık ebesinin açıklaması; tıp literatüründe göbeğin eşe doğru sağılması gerektiği şeklinde yer almaktadır. Halk hekimleri göbeğin yedi gün içerisinde, uzmanlar ise on günlük süre içerisinde düşeceğini belirtmektedirler. Göbeğin bakımı için;

Göbeğin kesilmesi, düşmesi ve bakımı ile ilgili olarak alandan derlenen örnekler şöyledir. “Yeni doğan bebeğin göbeği için **kazanın karası var ya onu sıyrırılar, tuzla karıştırarak çocuğun göbeğine koyarlar ki göbek kurusunda düşün.** Göbek bir karış veya dört parmak ölçüldükten sonra kesilir. Göbek yumuşak olsun diye çocuğun göbeğine zeytinyağı sürülmektedir.” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Çocuğun göbeği üç parmak aşağıdan, üç parmak yukarıdan ölçülerek ortadan kesilir” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Göbek üç parmak ölçüldükten sonra bağlanır, üç parmak da bağlandıktan sonra bırakılarak kesilmektedir. Kesmeden önce eşten çocuğa doğru kan sağılır ki; göbek şişip kanama yapmasın. Göbeğin bakımı kazan karası ve tuzla yapılmaktadır. **Kazan karası ile tuzu iyice ovalar, incelterek toz haline getiririz. Bunu tülbentten geçirerek göbek tozu hazırlar. Bir şişeye koyarız. Göbek düştükten sonra, bu tozdan göbek iyileşene kadar göbeğe dökeriz.**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Geçmişte göbeğin bakımı için kazanın karası kullanılmaktaydı. Ondan sonra karabiber kullanılmaya başlandı. **Çocuğun göbeği düşüyor, delik ya, karabiberi azıcık ıslatıp göbeğe koyarım üç günde kurur.**” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Göbek bir karış ölçüldükten sonra kesilmektedir.. kesmeden önce çocuktan eşe doğru sağılmaktadır. **Çocuğa pis kan gitmesin diye sağarız. Hem çocuğa pis kan gider hem de sağmazsak göbekte kanama olur.**” (Nizip ilçesi, Köşeler köyü)

“ **Dört parmak ölçtükten sonra bağlarsın. Sonra onu büküp bir daha bağlarsın. Makasa biraz ispirto ya da kolonya dökülerek kesilir.** Bebeğin göbeği kalın yorgan ipiyle bağlanmaktadır. Göbek kuruduğu zaman bakılmakta eğer dibinde havalanan bir yer varsa morarmakta ve iltihap toplamaktadır. O zaman iyileşmesi için göbeğe kuru kahve dökülmektedir. **Göbek tozu varsa göbek tozu dökülür.** Düşen göbek çocuk uyusun diye; çocuğun yastığına dikilmektedir. **Kuru bir şey çaputlara sarar yastığa tıkarım.** Göbek kesilen jilet ya da makas kullanılmaz. Kullanılırsa çocuğun göbeğinin iyi olmayacağına inanılmaktadır. **Makası saklayın döşeginizin, yastığının altına derlerdi.**” (Gaziantep, merkez)

Kazanın karası, tuzla iyice karıştırılır, tülbenkten geçirilerek göbek tozu hazırlanır, göbek iyileşene kadar göbeğe dökülür. Göbek düştükten sonra karabiber ıslatılarak göbeğin delik kısmına konur. Yumuşak olsun diye göbeğe zeytinyağı sürülür vb. uygulamaların enfeksiyon bakımından risk taşıdığını belirten uzmanlar göbeğin kuru ve temiz tutulmasının bakımı için yeterli olacağını belirtmişlerdir.

Doğumun kolay olması için yapılan uygulamalar:

Doğumun kolay olmasına yönelik alınan önlemler incelendiğinde bunların büyük çoğunluğunun dinsel büyüsel içerikli oldukları görülmektedir.

“Doğumu kolaylaştırmak için kadının gezdirirler. Ateş yakıp kadını sıcak tutarlar. Kadına kocasının elinden su içirirler. **Burada derler ki kadının kocası merhametliyse kadın kolay doğum yapar.** Kadın kolay doğum yapsın diye kadının saç örgüleri açılır. Doğum esnasında kadının lekeleri geçsin diye önde oturan kadın teri ve saçıyla kadının yüzünü siler. Kadının doğum yapması gecikirse kadını sırta alarak sallarlar.” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“ Kadın kolay doğum yapsın diye kadını sallarlar. **Çocuk aşağı düşün diye kadın sırta alınıp sallanmaktadır.** Suyun içine kaynananın saç batırılarak geline içirilir. **Gelinle kaynana küskün olursa , dargın olursa yol yolak versin diye. Onu içince olduğu gibi iner çocuk.** Çocuk ters ise dönsün diye kadın battaniyenin içine konarak sallanmaktadır. Doğumun zorlaşması halinde kadının karnını kızgın suyla sabunlarlar. Doğum çömerek yapılmaktadır. **Şimdi bizi güzelce şöyle çömlerler.** Önden bir yardımcı kadını tutar, ebe arkada durur. Çocuk arkadan alınır. ” (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Kadının doğum yapması zorlaştığı zaman ebe kadını kolalarından tutarak silkeler. **Dişardan bi kız getirirler derler ki; şunun üzerinden üç defa geç de kolay doğum yapsın. Kız çocuğu daha sağının solunu bilmez bakire ya, kadın değil bir şeyler görmemiş duymamış, ona niyet. Kız atlarken üç kere dermiş ki; - sen doğurma ben doğurayım.** Kadının saçları örgülüyse doğumdan önce onlar çözülür. **Biz saç örgüsüne belik deriz kadının beliklerini doğumdan önce çözeriz ki kadın tez doğum yapsın.** Kadına kolay doğum yapması için okunmuş su içirirler. Kocasıyla kavgalı olan kadının doğumunun zorlaşacağına inanılmakta, bu nedenle, kadına kocasının elinin kirli suyu içirilmekteydi.. **kadın doğuramıyordu kocası elini yıkadı- alın götürün bunu için dedi.** ” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Kadını sırta alınarak sağa sola sallanmaktadır. **Düşün, ters ise dönsün diye.** Kadın kolay doğum yapsın diye saç örgüleri ve üzerinde bağlı olan bağlar çözülmektedir. **Kadının**

düğümlelerini, önünün bağını sökerik, belinin kuşağını sökerik, düğümleri söküsün diye. Kadın kolay doğum yapsın diye; düşmanı olan birinin elinin kiri geline içirilmekteydi.. **kadın kocasıyla kavgalıysa , kadına kocasının elinin kiri içirilir. Bir komşusuyla düşman olursa onun da elinin kiri içirilirdi.**” (Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

“Kadının rahmi dar olursa doğumun zor olacağına inanılmaktadır. **Kolay doğum yapmak için ben üç doğumumda da kocamın elinin kirli suyunu içtim**” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Doğum zorlaştığı zaman kadının arkasına bir kadın geçerek kadını silkeler. **Çocuğun kafası dönsün diye kadının ağır ağır silkeler.** Kadın sancı çekerken kadını oturtmazlar. **Çocuğun kafası ezilmesin diye kadın gezdirilir. Doğum zorlaştığı zaman ekmek sacı ya sa teneke ateşe konur, ısınınca üzerine un atılarak buğusu kadına tutulur. O kadına sıcaklık verir. Bu tılsım işte.** Kocası pis olan dedikoducu olan kadının zor doğuracağına inanılmaktadır. **Bundan solayı doğumun güçleştiği düşünülüyorsa o zaman kadına kocasının veya kaynanasının elinden su içirilmektedir. Gelin le kaynananın arasında bir kırgınlık varsa kaynana; elinden su içirir – geline affediyorum güle güle doğur der. Gelinsuyu içeri, kaynanasının elini öper.** Doğum zorlaşınca temiz adamdan zina yapmayan adamdan dua istenmektedir. Kadının küs olduğu varsa o zaman zor doğum yapacağına inanılmaktadır. **Küs olduğu adama derler ki – aman git barış kadın darda kaldı doğuramıyor.**” (Nizip ilçesi, Kösel köyü)

“Kadın kolay doğum yapsın diye sürekli dolaştırılır. **Acı sancı geçsin diye kadını dolaştırırız.** Kış ise kadın kolay doğum yapsın diye doğum odası ısıtılmaktaydı. **Sobayı çok yakarız, sıcaktan kolay olsun diye.** Kadın ya da kocası cimri ise kadının zor doğum yapacağına inanılmaktadır. **kadının doğum yapması güçleştiği zaman kadına efsunlanmış su içirilir.Suya Kuran’dan sure okunur. Okunan suya üflenerek kadına içirilir.** Meryem ana eli suya atılmakta, o su kadına içirilmektedir. **Meryem ana otu o böyle bir çeçektir. O böyle el gibi açılır. Onun getirirler hamam tasının içine korlar. O böyle beş parmak şeklinde olur bildiğin el gibi açılır. Onun suyunu içirirler.** ” (Gaziantep, merkez)

Doğunca ağlamayan çocuk için yapılanlar:

Yörede doğumdan hemen sonra ağlamayan çocuğa **ala canlı** denmekte, çocuk eğer ölüyse suyunun yeşil olacağına inanılmaktadır. Bebek eğer rahimde boğulmamışsa aşağıdaki uygulama ve pratiklerden sonra canlanacağına inanılmaktadır.

Konuyla ilgili olarak alanda tespit edilen örnek anlatılar şöyledir:

“Çocuk doğdu ağlamazsa göbeği kesilmez. **Böyle sıkarlardı, sıkarlardı ağladı mı o zaman keserlerdi. Ben gördüm eşi şişe takarlar, ateşte kebab gibi pişirirlerdi. Çocuğa sıcak vurdu mu çocuk bağırmaya başlar o zaman göbeği keserlerdi.**” (Oğuzeli ilçesi, Büyük karacaören köyü)

“Doğunca ağlamayan çocuğun üzerine ağlasın diye su serpilmektedir. **Doğum yaptım. Çocuk ölü doğdu dediler. Bi sinini altına koydular. İki dakika sonra, korksun da canlansın diye; üzerine su serptiler çocuk canlandı. Sonra da kaldırıp salladılar.**” (Nizip ilçesi, Kösel köyü)

“Doğumdan hemen sonra ağlamayan çocuğa **alacanlı** denmektedir.Doğunca ağlamayan çocuğun ayaklarının altına su serpilmekte, tabanını altına vurulmaktadır. **O zaman çocuk**

ağlar. Benim gelinim doğum yaptı. Bundan üç sene evvel. Çok da güzel bir bebektir. Nasılsa kadının karnında öldü. Eşi böyle böyle sağdı. Çocukta tarafa sağdı, canlansın diye. Canlanmadı çocuk daha önce ölmüş. Altına ocak koydu eşini de yaktı çocuk gene canlanmadı. Çocuğun suyu olur. Çocuk eğer ölüye suyu yeşil olur. Çocuk doğduğu zaman ağlamazsa, göbek kesilmeden, eş ateşin üzerine konur iyice yakılır. Eş yandığı gibi çocuğa can gelir, ağlamaya başlar. Eğer canı öteye olursa. Yani rahimde boğulmamışsa o çocuk canlanır.” (Gaziantep, merkez)

Göbeği kesmek için çocuğun ağlaması beklenmekte, çocuk ağlasın diye eş, şişe takılarak pişirilmektedir.(Bu uygulama uzmanlar tarafından yorumlanamadı). Eş çocuğa doğru sıvanmakta, doğunca ağlamayan çocuğun üzerine ağlasın diye su serpilmektedir (parpilama yöntemi). Çocuğun ağzına burnuna üfürülmektedir (bu uygulama uzmanlarca suni teneffüse eşdeğer bir uygulama olarak değerlendirildi) .

Bir aralık ebesinin konuyla ilgili anlatısı şöyledir:

“Eş çocuğun boynuna dolanmış, ‘Çocuk ölmüş, kadın da ölecek dedim’, eşini kesmedim, eşin kanını çocuğa doğru sıvadım, çocuk serpildi. Göbeği kesmedim, zarını yırttım. Bebeği de böyle elime aldım, baktım ki ölü gibi. Eşin bağırsağı beline dolanmış. Sonra göbeğini böyle sığadım, baktım, titredi çocuk. ‘İplik, bıçak ulaştırın, bebek canlanıyor.’ dedim. Göbeği kesip bağladıktan sonra ayaklarından tuttum böyle vurdum, çocuk canlandı.” (Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

Doğumdan sonra kadına yapılanlar:

Doğumdan sonraki kırk gün halk hekimliğinde de, tıp bilminde de “loğusalık” olarak tanımlanmakta, bu dönem sonunda gebelik ve doğumun kadında yarattığı fizyolojik ve psikolojik değişimlerin, kadını gebelik öncesine döndüreceğine inanılmaktadır. Halk hekimliği, kadın ve çocuğun bu dönemdeki tüm hastalıklarını “kırk baskınlığı” olarak tanımlamakta, rahatsızlıkların nedenini doğaüstü güçlere dayandırarak büyüsel-dinsel uygulamalara başvururken; tıp bilimi, bu dönemdeki hastalıkları psikolojik nedenler ve mikrop kapma şeklinde açıklamakta ve bu yaklaşımla tedavi etmektedir.

Yörede yeni doğum yapan kadına; **kırkılı, loğusa, nefsiye, nefse, nevse, nefese, çal** denmekte, kadın iyi de olsa , kötü de olsa yedi gün yatmaktadır.

Konuyla ilgili tespitler aşağıda yer almaktadır:

“Doğumdan sonra kadına yağlı yiyecekler yedirilmektedir. Çocuk doğduktan sonra kadına bakılmaktadır. Doğumdan sonra kadın sıcak tutulur. Yiyecek olarak sıcak şeyler verilmektedir. Yeni doğum yapan kadın kırk gün evde yalnız bırakılmaz. **Korkar birisi başında bekler. Hamile kadını yeni doğum yapan kadının yanına koymazlar. **Yeni doğum yapan kadının sancısının hamile kadına geçeceğine inanırlar.** İki kırkılı kadın bir araya gelmez. Gelirse birinin diğerini basacağına inanılır. ”** (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Doğumdan hemen sonra kadına bulamaç yedirilir. **Kadına üç gün bulamaç yediririz. Yeni doğum yapan kadın kırk gün dışarı çıkarılmaz. **Kırkılısın dışarı çıkma derler.** Kadın doğumdan sonra kırk gün; çocuğa ya da kendisini kırk basar diye kırk gün dışarı çıkarılmaz. Ev de de bir hafta boyunca kırkılı kadın yalnız bırakılmaz. Bırakılırsa kadını al basacağına inanılmaktadır”** (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Doğumdan sonra kadın ısıtılan toprağın üzerinde yatırılmaktaydı. **Kadını kızdırılmış toprağın üzerine yatırılırdı. Sıcaktan kadından kan akardı, kadın zay olurdu anlamazlardı ki bu kadın neden böyle oldu**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Doğumdan sonra kadına yumurta pişirilir. **Yağda yumurta pişiririz biz ona kuymak deriz.** Kadın doğumdan sonra ısınsin diye sıcak toprağın üzerine yatırılmaktadır. **Kadın bir iki saat toprakta yattıktan sonra terler. Toprak kadına sıcaklık verir, kadının akıntısı olur içi temizlenir. Terledikten sonra toprağı altından alırlar götürü yabana atarlar. Ondan sonra kadının altına normal muşamba bez serilmektedir.** Kadının organları eski haline gelsin diye; kuvvetli bir kadın; kadını yan yatırıp kalçalarına bastırır. Karnı büyük kalmasın diye de kadının karnı doğumdan sonra sıkıca bağlanır. **Bir hafta bağlanır ki kadının karnı eski haline gelsin**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Yeni doğum yapan kadın en fazla bir hafta yatmaktadır. **Bir hafta sonra iş tutmaya başlarlar.**” (Oğuzeli ilçesi. Büyük karacaören köyü)

“Kadın doğurduktan toprak kavrularak, buğuna yatırılmaktadır. Yeni doğum yapan kadın yedi gün yatmaktadır. **Kadın hasta olsa da olmasa da yedi gün yatar. Bunun yatağı yerde kalmaz kaldır bu yatağı yerini süpür derler. Hasta olursa gene yatar ama yedi gün sonra kadının yatağı kaldırılır. İşte bizim adetimiz böyle**” (Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

“Doğumdan sonra kadın yıkanarak kavrulmuş toprağın üzerinde yatırılmaktadır. Doğumdan sonra kadına hemen bir kaygana yedirilir. Daha sonra da **firik çorbası** yedirilir. **Doğumdan sonra kadına ilk olarak yemek yedirileceği zaman ilk lokmayı verirken kaşığı üç kere ağzına götürür getirirsin. Kadın umma olmasın diye bu yapılmaktadır. Yani bir şeyi isteyip de gönlü kalmasın diye bu yapılmaktadır.** Kadına yedirilen kaygananın içerisine iğne atılmakta, kadın kayganayı yedikten sonra iğne böğrüne takılmaktaydı. Yemek yedirildikten sonra kadının eli yüzü yıkanarak yatırılır.” Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

“Doğumdan hemen sonra kadına yumurta yedirilmekte, yağ içirilmektedir” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Yeni doğum yapan kadına korkar diye yumurta yedirilmemekteydi. **Kadının tabesi olur diye yumurta yedirmezler. Kaynatılan yağa ekmek batırılarak kadına o yedirilir. Ya da yağlı macun çektirilerek o yedirilir**” (Oğuzeli ilçesi, Çaybaşı köyü)

“Doğumdan sonra kadına su içirmezler. **Kadın soğuklar, sancısı olur diye, bir daha çocuğu olmaz diye doğumdan sonra su içirilmez.** Kadın doğumdan sonra su içerse içerisindeki iltihaplanacağına inanılmaktadır.” (Nizip ilçesi, Köşeler köyü)

“Doğumdan sonra kadının altına toprak konmaktadır. **Kadın hamileyken kurutulup elenerek temiz höllük hazırlanır. Kadın doğum yaptıktan sonra yatağa yayılır, üzerine de bir bez konarak kadın onun üzerine yatırılırdı.** Toprak kadını ısıtmakta, doğumdan sonra yaralarının iltihap kapmamasını sağlamaktaydı. Ayrıca toprağın kadının içerisindeki pis kanın akarak, içerisindeki temizleyeceği düşünülmektedir.” (Gaziantep, merkez)

“Doğumdan sonra kadın yatırılmakta, kadına perhiz uygulanmaktadır. **Bizde perhiz vardı evvel. Yağ ılıtılır, içine, kara biber ve şeker atılarak kadına yedirilir. Çocuk doğuyor ya , doğduğu yerde yara oluyor. O yedirilir ki içerisi pişsin, içerisindeki tedavi etsin** Kadın soğuk almasın diye sarılıp sarmalanarak sürekli sıcak tutulmaktadır. Kadın yedi gün yattıktan sonra

mestiklenerek kadın kaldırılmaktadır. **Kadının iki eli, iki ayağı arkaya edilir, poposuna doğru. Eli ayağı birbirine kavuşursa o zaman iyileşmiş bu iş yapabilir denmektedir. bazı doğumlar zor olur. Anne çok çırpınır , çok yorulur, kemikler damarlar yerine gelsin diye zor doğum yapan kadını da böyle mestiklerler.** Yeni doğum yapan kadının bir sorunu olmazsa yirmisi çıktığı zaman artık her işini yapabilir.” (Gaziantep, merkez)

“ Doğumdan sonar yirmi gün sayılır. Yirmi gün gündüz, yirmi gün gece olmak üzere kırk sayılır. Kırk tamamlandıktan sonra kadına “nevse emi” yapılır. **On çeşit kokulu to dövülür. Pekmeze ya da bala karıştırılır.nefsenin bütün vücuduna sürülür veya yalattılır, on beş dakika bekledikten sonra nefse yıkanır. Ağrısı sızısı geçsin diye bu uygulama yapılmaktadır. Kadının ağırlığı geçsin diye bu yapılan çok şifalıdır.** Kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur denmektedir. yeni doğum yapan soğuk almasın diye dışarı çıkarılmaz, soğuk su içirilmez, taneli, acı, ekşi ve tuzlu yiyecekler yedirilmez. Onları çok yediği zaman suyu çok içerek hasta olacağına inanılmaktadır. **üç ay beş ay Allah korusun hastalığı sürer.”** (Gaziantep, merkez)

“Doğumdan sonra kadının ayaklarına sıcak toprak ya da ısıtılmış tuğla koyarlar. ” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

“Doğumdan sonra kadına ilk lokma verilirken, kadın umma olmasın yani bir şey isteyip de gönlü kalmasın diye, kaşık üç kere ağzına götürülüp geri çekilir. İlk yemeğinin içerisine iğne atılır, yemekten sonra iğne böğrüne takılır ki kadını al basmasın.” (Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

Yörede tespit edilen nefse ilacı şöyledir.;

“**On çeşit kokulu ot dövülür. Pekmeze ya da bala karıştırılır.nefsenin bütün vücuduna sürülür veya yalattılır, on beş dakika bekledikten sonra nefse yıkanır. Ağrısı sızısı geçsin diye bu uygulama yapılmaktadır. Kadının ağırlığı geçsin diye bu yapılan çok şifalıdır.**” (Gaziantep, Merkez)

“**Aman kırk basmış kırk iğneyle kırkını çıkaralım derler. Kırk iğne atarlar, - kırk kırk diyerek su atarlar. Bir tencereye su korlar az ısıtırlar indirirler, ona kırk iğne korlar, azcık tuz ve bir parça ekmek, soğan koyarlar. Suyu kalburun üzerinden dökerler. Kimisi de çocuğun elini ayağını yıkanır, karnına sürülür.sudan eve serpilir. Kalan suda dört yol ağzına dökülmekte, iğneler de derin bir kuyuya atılmaktadır. Ondan sonra çocuk gelişir derler.**” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

Nefseyi al basması halinde dinsel-büyüsel uygulamalara baş vurulmaktadır:

“**Nefse bayıldığı zaman, ‘Alcı getirin, bunu al basmış.’ derler. Alcı elinde bir bıçakla gelir, kadını karanlık bir odaya koyar, ışıkları söndürür. Bıçaklı alcı, ‘Çık, git evden, evi terk et, cehennem ol.’ diye bağırır, çağırır. Kadının kulaklarından çeker. Kadın ayılır. Üzerimden ağırlık kalktı der.**” (Nizip ilçesi, Köseler köyü)

Tıp biliminin de halk hekimliğinin de yeni doğum yapan kadına yaklaşımı benzerdir. Her organ ve sistemin gebelik öncesi haline dönmesi zaman alır. Bu nedenle halk arasında "lohusanın mezarı 40 gün açık kalır" sözü yaygın olarak kullanılır. Bu söz gerçekleri yansıtmakta, çünkü doğum ve lohusalık döneminde ortaya çıkan hastalıkların kadının hayatını tehdit eder boyutta olabileceğini tıp bilimi de doğrulamaktadır.

Kadının doğumdan sonraki ağrı ve kanaması:

Yörede rahim, **uşaklık, çocuk yuvası ve burç** olarak tanımlanmakta; doğumdan sonraki ağrıya **burç ağrısı, burcu kakıyor, karın borusu** denmekte, bu ağrı üç dört gün devam etmektedir. Burç sancısını önlemek için, doğum yapar yapmaz kadına yağla pekmez karıştırılarak içirilmekte, altına toprak koyulmaktadır. Zor doğum ve düşüklerde burç ağrısı daha fazla olmakta, bu halk dilinde, **meyveyi daldan ham koparmak nerde, olup koparmak nerde** şeklinde ifade edilmektedir. Burç sancısının sona ermesi, **sen seni bulursun** şeklinde tanımlanmaktadır.

Sancı hakkında halk inancına göre;

“Doğumdan sonraki ağrıya **burç ağrısı** denmektedir. **Bu adamın karnında böyle şey gibi biz ona şey derdik. Yatardık kalkardık üstümüze gelirdi geçmezdi işte. Üç dört gün o cezamızı çekerdik.**” (Araban ilçesi Akbudak köyü)

“Kadının doğumdan sonra ki ağrısına **burç ağrısı** denmektedir. **burç ağrısının kaç gün süreceği kadının bakımına bağlıdır. Çocuk olur olmaz yağla pekmezi karıştırıp kadına içirirsen kadının birşeyciği olmaz. Kadın bakımsız kalırsa çeker. Ana olmazsa, bacı olmazsa, evin içerisinde yeni doğum yapan kadına bir bakan gerekiyor. Söz gelimi senin anan, bacın yok. Sen evlendin, senin başında ilkinde bir teyze gerek , bir bibi gerek. İlk doğumuna biliyor musun, Sen okumuşsun olsun geleneksiz kuş olmaz”** (İslahiye ilçesi, Kavaklar köyü.)

“Kadının doğumdan sonraki ağrısına **burcu kakıyo, soğuklamış** denmektedir.. **sancısı olan kadın toprakta yatırılır. Kadın doğum yaptıktan sonra karnında çocuk burcu olur. Rahim, rahim. Çocuk zorla olursa işte içerde burç var o ağrı yapar. Düşükte burç ağrısının daha çok olduğu söylenmektedir. Bir meyveyi daldan ham koparmak nerde, olup koparma nerde.**” Oğuzeli ilçesi, Zambır köyü)

“Kadın eğer oğlan doğurmuşsa kanamasının kırk güne varmadan geçeceğine, eğer kız doğurmuşsa kanamasının kırk beş güne kadar devam edeceğine inanılmaktadır. Doğumdan sonraki sancıya da **burç sancısı** denmektedir. **burç çocuk arar. İlkinde sancı vermez kaç çocuk doğurduysa kadın o kadar gün sayısı sancı çeker. Yağ içerse sancı geçer. Burç her doğuran kadında olur daha da oynar ben fark ederim. Çocuk gibi oluyor işte şöyle şu kadar.çocukla beraber o karnında yaşarmış arkadaş gibi.çocuk doğduğu zamanda tek kalır böyle sağından solundan çocuğu ara. Sonra sonra beş altı ay sonra durur.**” (Gaziantep, merkez)

“Kadının altına konan sıcak toprak ve tuğla kadının içinin temizlenmesini sağlamaktadır. **Kadın terler pislik kan akar akar gider.sen seni bulursun. Sen seni bulmak demek eski halini bulmak demek.** Doğumdan sonraki ağrıya karın borusu denmektedir. **ağrı geçsin diye kadına ev yağ, kaymak ve yumurta içirilmektedir.o sancı doğum sancısından kötü olur. Karın borusu bir çocuğa bir de kadına gelir. bu sancı bir hafta sürer.**” (Kargamış ilçesi, Karacurun köyü)

Uzmanlara göre, gebelik süresince yaklaşık 11 kat büyüyen rahim, doğumdan sonra süratle küçülmeye başlar. Bu değişim sırasındaki sancılar halk hekimliğinde “burç ağrısı” şeklinde; tıp dilinde ise, “afterpains” olarak tanımlanmaktadır. Uzmanlar sancıların iki-üç gün sürebileceğini, daha önce doğum yapanlarda sancının daha fazla olacağını öne sürmekte, bu ifade halk hekimliği verileriyle de örtüşmektedir.

Ancak tıp bilimi, lohusalık dönemindeki kanamalı durumlarda evde yapılan doğumların hayati tehlike içerdiğini öne sürmektedir.

SONUÇ

Anadolu'nun genelinde olduğu gibi yörede de halk hekimliği, kültürel yapıyla bütünleşmiştir. Halk hekimliğinde inanış; hasta iyi olursa tedavinin iyi sonuç verdiği şeklindedir. Böylece tedavi süreklilik kazanmaktadır. Doğumla ilgili uygulamalar incelendiğinde görülmüştür ki; halk, özellikle çocuk sahibi olmak istediği zaman modern tıp uygulamalarının yanı sıra halk hekimliği uygulamalarına da baş vurmaktadır. Yukarıda da görüldüğü gibi halk hekimleri, tedavi sırasında zaman zaman büyüsel-dinsel uygulamalara baş vursa da asırların deneyiminin bir sonucu olarak, sayısız tedavi yöntemleriyle oluşturdukları halk ilaçlarını toplumumuza armağan etmiştir. Günümüz tıbbının halk hekimliği yöntem ve verilerinden büyük ölçüde yararlandığı da bilinmektedir.

Tıp bilimi ile halk hekimliği arasındaki en önemli fark, hastalıkların çıkış nedeni üzerinedir. Doğumla ilgili olarak hastalıkların büyük bir kısmının çıkış nedeni halk hekimliğinde doğa üstü güçlerle açıklanmaya çalışılırken, tıp bilimi hastalıkların nedenini mikrop kapma riski, hastanın fizyolojik ve anatomik özellikleri ve psikolojisi ile açıklanmaktadır.

Yörede ekonomik yaşamla birlikte kültürel yapıda da hızlı bir değişim gözlenmiştir. Bunun sonucu olarak geçmişte kadının ergenlikle başlayan doğurganlığı menapoza kadar devam ederken, günümüzde kadının ileri yaşlarda doğurması, evlenmeyerek çocuk doğurmaması gibi geçmişe göre daha esnek olan bir yaşam biçimi oluşmuştur. Çağımızda hızla artan kadın hastalıklarında; (rahim, rahim ağzı, yumurtalık, meme, göğüs) bu yaşam biçiminin önemli payı olduğu yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya konmuştur.

Tıp bilimi kadına sağlıklı yaşaması yönünde tüm verileri sunsa da ekonomik yaşam, kültürel yapıyı belirlemekte; kadın geçmişte olduğu gibi günümüzde de kültürel yaşamın gereklerine göre davranmakta ve ona göre yaşamını sürdürmektedir.

Geleneksel kültürde doğurganlığıyla ön planda olan kadın, geçmişte bu yükü evliliğiyle üstlenmekte, bunu doğurganlığın sonu olarak kabul edilen menapoza kadar taşımakta, doğumla ilgili sorunlarını geleneksel yöntemlerle çözmeye çalışmaktaydı.

Günümüzde yörede ekonomik yapıyla birlikte yaşam koşullarının da farklılaşması, kadının ekonomik yaşama aktif olarak katılması, geç evliliklerin, ileri yaş doğumların, emzirme problemlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kez de evlenmeyerek, doğurmayarak, emzirmeyerek doğa yasalarına aykırı bir tavır sergileyen kadın, çağdaş yaşamda da bu davranışlarının bir sonucu olarak yine sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır.

HAYNAKÇA

BALIKÇI, Gülsen:

Artvin'in Bazı Doğumla İlgili Adet ve Uygulamalar. Türk Halk Kültüründen Derlemeler. Ankara 2001. 36-98. S.

BALIKÇI; Gülsen: Uşak'ın Bazı Yörelere Doğumla İlgili Adet ve Uygulamalar II. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum bildirileri. Ankara. Kültür Bakanlığı 2000. 221- 250. S.

BALIKÇI, Gülsen: Artvin'in Bazı Yörelere Tespit Edilen Halk Hekimliği ve Halk Baytarlığı Uygulamaları. Türk Halk Kültürü Araştırmaları 2000. Ankara 2004. Kültür ve Turizm Bakanlığı yayımları. 81 – 111 s.

BALIKÇI, Gülsen: Tarsus Doğum Adetleri. Ankara 1998. Kültür Bakanlığı Yayınları. 63-74 s.

BORATAV, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul 1984. Gül Matbaası. 272 s.

ÖRNEK, Sedat Veyis : TÜRK HAKLBİLİMİ. II. bsk Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları

KADIOĞLU, Nihal; Gaziantep İl Sınırları İçerisinde Yer Alan Aslanlı, Demirkazık ve Kovanlı Köyleri'nin Karşılaştırılmalı Monografik İncelemesi Ankara 1993 Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÖRNEK; Sedat Veyis: Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki. Ankara 1981 Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi. 139 s.

ÖZÇÖREKÇİ GÖL, N. Zeynep: VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi. Yurt Dışında Çalışan Türkler ve Kültürel Değişim Seksiyon Bildirileri. Doğum Adetlerinin Kültürel Değişim Sürecinde Gaziantep ve Almanya Bağlamında Değerlendirilmesi. 35-71.s.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Arşivi
B.1997. 0307 – B.1997.0320 (Toplam 14 adet ses bandı. Derleme Folklor araştırmacısı Gülsen Balıkçı tarafından yapılmıştır)

www.bilgilik.com

www.gizlibilimler.com

www.vejeteryan.net

www.cinselbilgiler.com.

www.trasaglik.com

www.gebelik-com

www.kadinsagligi.com